Üniversitelerde Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemine Geçiş Süreci Modellemesi (e-BEYAS-M) *

Fahrettin ÖZDEMİRCİ-Özlem BAYRAM
Bahattin YALÇINKAYA-Mehmet TORUNLAR

* TÜBİTAK ve Ankara Üniversitesi tarafından desteklenen proje Ankara Üniversitesi ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü işbirliği ile yürütülmektedir.

İçindekiler

- Giriş
- Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemine Geçiş Süreci Modellemesi (e-BEYAS-M) Projesi
- Projenin İçeriği ve Hedefleri
- Projenin Önemi
- Proje Çalışmaları
- Ankara Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Yapısının Değerlendirilmesi
- Birimlerin Hiyerarşik Yapısının Belirlenmesi ve Kurum Kimlik Kodları
- BEYAS Koordinatörlüğü ve BEYAS Web Sitesi
- Birim Sorumlularının Belirlenmesi
- Bilgilendirme Sunumları ve Farkındalık Yaratılması
- Ankara Üniversitesi Yöneticilerine Anket Uygulanması ve Değerlendirilmesi
- e-BEYAS-M Anketi

Giriş

- 2003 e-dönüşüm İcra Kurulu Kararı
- 2005 Elektronik Belge Yönetim Sistemi Referans Kriteri v.1.0 yayınlandı
- 2007 E-Belge Yönetimi TSE 13298 Standardı
- 2008/16 Başbakanlık Genelgesi
- 2008 Beyas Projesi başladı
- 2009 Birlikte Çalışabilirlik Esasları Genelgesi Yayınlandı
- 2010 Resmi Yazışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Revizyonu
- 2011 E-yazışma Platformu ve Kayıtlı E-posta
- 2011 E-Beyas-M Projesi başladı

Giriş

- Günümüzde insan teknoloji ilişkisinin geçen yıllara nispeten insan yaşamını, sosyal ve ekonomik hayatını daha kalıcı bir şekilde etkilediğini iddia etmek gerçekçi bir tablo çizmek için yeterli bir durumdur.
- Gerçekçi tablonun temel unsurları, teknolojinin insan yaşamına sağladığı kolaylıkların tartışılmasını gündeme getirdiği gibi, insanın yaşantısında bu yeniliklere uyum sağlama sürecini içeren bazı öğeleri de içermektedir. Bugün dünyada kullanılan bilgisayar sayısı sürekli artmakta, mobil iletişim yaşamımızda daha fazla yer almakta ve her geçen gün yeni ürünler ve markalar satışa sunulmaktadır.
- Buna paralel olarak insanların yaşam tarzlarında belli değişikler, eski alışkanlıklardan sıyrılışlar ve yeni arayışlar hiç eksik olmamaktadır.

Giriş

- Kurumlar faaliyetlerinin yönetiminde verimlik ve rekabet güçlerini arttırmak için elektronik belge yönetim sistemi yazılımlarına yatırım yapmaktadır.
- Ancak kurumun idari ve işleyiş yapısını yazılıma göre yapılandırmak değil; yazılımın kurumsal yapıya hizmet etmesi sağlanmalıdır.
- Bu da kurumların, ulusal ve uluslararası standartlara uygun elektronik belge yönetim sistemleri oluşturmasını ve beraberinde kurumsal özelliklerden kaynaklanan farklılıkları da dikkate alarak süreci iyi yönetmesini gerektirmektedir.

Giriş

- Şüphesiz üniversiteler, değişimin diğer kuruluşlara göre öncülüğünü yapan kurumlardır.
- Üniversitelerin idari ve akademik yapısı dikkate alındığında, iş süreçlerinde üretilen bilgi ve belgelerin kurum tarihini oluşturmada diğer kurumlardan çokta farklı olmadığını düşündürmektedir.
- Ancak faaliyet ve fonksiyon açısından değerlendirildiğinde üniversitelerin yapıları, hem karmaşık iş süreçlerini hem de değişken faaliyetleri kapsamaktadır. Bu anlamda üniversitelerde bürokrasiyi azaltmak, iş ve işlemlerin elektronik ortamda yapılarak etkin ve verimli yönetim yaklaşımının uygulanabilirliğini göstermek amacı ile "Üniversitelerde Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemine Geçiş Süreci Modellemesi (e-BEYAS-M)" proje önerisi geliştirilmiştir.

Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemine Geçiş Süreci Modellemesi (e-BEYAS-M) Projesi

- Üniversitelerde e-belge yönetimi ve arşivleme işlemlerinin yürütülmesini sağlayacak modelin tasarımı için çalışma alanı olarak, köklü ve büyük bir eğitim-öğretim-araştırma kurumu olan Ankara Üniversitesi seçilmiştir. Bu bağlamda üniversitelerin yönetim etkinlikleri içerisinde elektronik belge yönetimi ve arşivleme sisteminin yer almasını sağlayacak çalışmalar projenin TÜBİTAK tarafından onaylanmasıyla 01.04. 2011 tarihinde başlatılmıştır. Ankara Üniversitesi ile Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü işbirliği ile yürütülmekte ve TÜBİTAK tarafından desteklenmekte olan bu projenin Eylül 2012'de tamamlanması hedeflenmektedir.

Projenin İçeriği ve Hedefleri

- Bu Projede, kurumlarda iş süreçlerinde üretilen belgelerin e-ortamda üretilmesi, dosyalanması, saklanması, arşivlenmesi, güvenli ve yetkili erişimi sağlayacak sisteme geçiş sürecinin yönetilmesi ve sistemin sürdürülebilirliği için modelleme yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kurumlarda e-belge yönetimi ve arşivleme sistemine geçiş sürecinin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilebilirliğini sağlamak için geçiş sürecinin tanımlanarak sürecin ve modelin gerektirdiği prosedürlerin hazırlanması hedeflenmiştir.

Projenin Önemi

- Proje, üniversitelerin elektronik ortama geçişlerinde yaşanabilecek sorunların ortaya konulması ve bu konuda çalışmalara nereden başlanacağının ve bu sürecin nasıl yönetileceğinin belirlenmesi açısından son derece önemlidir.
- Örgütsel yapı, amaç, hedef ve işlemler açısından birbirine benzeyen kurum ve kuruluşlarda e-belge ve arşivleme işlemlerin yürütülmesi benzer yolların ve yöntemlerin izlenmesini gerektirir. Bu nedenle bir üniversite için yapılacak çalışmanın sonuçları diğer üniversiteler için de kullanılabilecektir. Geliştirilen model ve tanımlanan uygulamalar aynı yapıdaki diğer kurumlarda da uygulama potansiyeline sahip olacaktır. Ankara Üniversitesi'nde alan çalışması yapılarak üniversiteler için 'e-Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemi (e-BEYAS)'ne geçiş süreci modellemesinin oluşturulmasını sağlayacak bu çalışma sonunda ortaya çıkan ürün tüm üniversitelere referans model olacaktır.

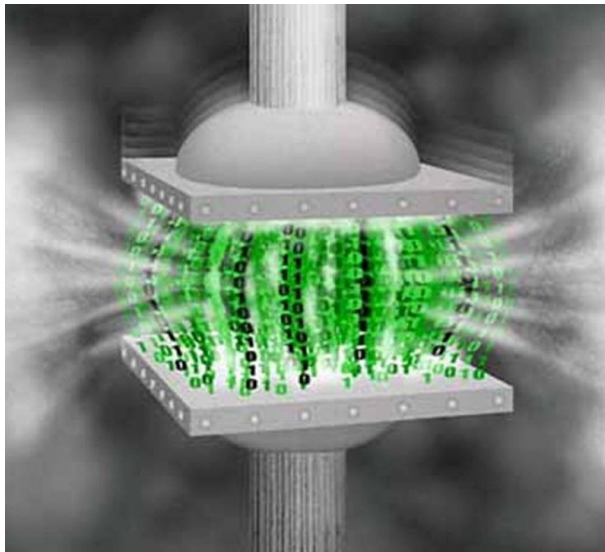

Proje Çalışmaları

Ankara Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Yapısının Değerlendirilmesi

- 14 fakülte, 13 enstitü, 1 konservatuar, 3 yüksekokul, 9 meslek yüksekokulu, 3 Rektörlüğe bağlı bölüm, 36 araştırma ve uygulama merkezi, 2 hastane, 1 hukuk müşavirliği, 1 iç denetim birimi, 1 basın yayın ve halkla ilişkiler, 1 dış ilişkiler, 8 daire başkanlığı, 3 müdürlük, 5 koordinatörlük olmak üzere toplam 101 birimden oluşan bir yapı belirlenmiştir.
- 101 idari ve akademik birime bağlı alt birimler toplamı ise 1188 olarak tespit edilmiştir. Bunun 543'ü rektörlük, fakülte, enstitü, yüksekokul vb. de bulunan idari alt birim; 645'i ise akademik birimlerden oluşmaktadır. Çalışma bu birimler esas alınarak planlanmıştır. Ankara Üniversitesi 3.402'si akademik, 4.009'u idari olmak üzere toplam 7.411 personeli bulunan büyük ve köklü bir üniversitesidir.

*Nisan 2011 Ankara Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı'ndan alınan veriler.

Ankara Üniversitesi Belge Yönetimi ve Arşivleme İşlemleri Mevcut Durum Değerlendirmesi

- Ankara Üniversitesi'nde belge yönetimi ve arşiv işlemlerine yönelik mevcut durumunun değerlendirmesi yapılmıştır. Belge üretimi, belge akışları, belge kayıt sistemleri, dosyalama, arşivleme vb. uygulamalarda yönetim ve çalışanlar olarak bir farkındalığa sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bunda 2007-2009 tarihleri arasında yine TÜBİTAK destekli Ankara Üniversitesi'nde yürütülen BEYAS Projesi ile uygulamaya konulan Ankara Üniversitesi Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (BEYAS Modeli) etkin olmuştur.

Birimlerin Hiyerarşik Yapısının Belirlenmesi ve Kurum Kimlik Kodları

- Elektronik belge yönetim sistemlerinde veya geliştirilen diğer uygulama yazılımlarında kurumların tanımlanması için 'Yazışma Birim (Haberleşme) Kodları'na ilave olarak 'Kurum Kimlik Kodları (KKK)'nın alınmasını öngören 10.02.2011 tarihli ve 2011/1 sayılı Başbakanlık genelgesi gereğince Devlet Teşkilatı Veri Tabanı (DTVT)'na üniversitenin tüm birimlerinin ve iletişim bilgilerinin girilerek ilgili kodların alınması için geliştirilen "DTVT Bilgi Formu" ile üniversitenin 1289 birim ve alt birimlerinden veriler toplanmış ve DTVT'ye giriş işlemleri tamamlanarak e-belge yönetimi ve arşivleme sistemi için gerekli olan Kurum "Kimlik Kodları" alınmıştır. Bu çalışma ile üniversitede her düzeyde birimler hiyerarşik bağları itibariyle tanımlanarak standart bir yapılanma getirilmiştir. Aynı fonksiyon için farklı birimlerde bulunması gereken alt birimlerde, standart sağlanmış ve alt birim oluşturma kurallara bağlanmıştır.

BEYAS Koordinatörlüğü ve BEYAS Web Sitesi

- Ankara Üniversitesinde Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi (BEYAS) Koordinatörlüğü 2008 yılında oluşturulmuştur. Koordinatörlük üniversitede BEYAS ve e-BEYAS çalışmalarını koordine etmekte ve yürütmektedir. Bir koordinatörle çalışmaya başlayan birimde bugün 1 şube müdürü, 1 uzman, 1 şef, 2 memur görev yapmaktadır.
- 2007-2009 tarihlerinde üniversitede TÜBİTAK destekli yürütülen BEYAS projesi kapsamında hazırlanan ve üniversite sunucularında erişime açık olan BEYAS Web Sitesi (http://beyas.ankara.edu.tr) e-BEYAS çalışmaları için de kullanılmaktadır. Yapılan bilgilendirmeler ve çalışmalar bu web sitesi üzerinden gerçekleştirilmektedir. BEYAS ve e-BEYAS çalışmalarıyla ilgili kurumsal nitelik taşımayan her türlü bilgi ve veriler dışarıya açıktır.

Birim Sorumlularının Belirlenmesi

- Bu çalışmaya da 2007-2009 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi'nde TÜBİTAK Destekli yürütülen BEYAS Projesi kapsamında oluşturulan altyapı temel oluşturmuştur. Mevcut BEYAS sorumluları yeniden değerlendirilerek, yürütülecek yeni çalışmanın gerektirdiği nitelikler açısından gözden geçirilmiş ve güncellenerek e-BEYAS-M projesi çalışmalarının da yer aldığı BEYAS Web sitesinden üniversitenin erişimine açılmıştır. Ayrıca 101 ana birimin ilgili birimin yöneticisi ya da yardımcısı ilgili birimde yapılacak e-BEYAS çalışmalarından sorumlu yetkili olarak belirlenmiştir. Bu uygulamada da önceki BEYAS Projesinde oluşturulan yapı temel alınmıştır. Böylece yöneticilerin görev ve sorumlulukları arasında e-BEYAS tanımlanmıştır.

Bilgilendirme Sunumları ve Farkındalık Yaratılması

- e-BEYAS çalışmalarıyla ilgili Ankara Üniversitesi üst ve orta düzey yöneticiler ile belirlenen sorumlulara bilgilendirme ve farkındalık sunumlarına başlanmıştır. Bu kapsamda Üniversite Yönetim Kurulu'nda e-BEYAS Çalışmaları konusunda sunum yapılmıştır. Üniversite üst yönetimine, farkındalık sunumlarının tüm fakülte, yüksekokul akademik kurullarında yapılması önerisi götürülmüş ve üst yönetim tarafından uygun bulunmuştur. Bunun üzerine fakülte, yüksekokul kurullarında sunumlara başlanmış ve bu kapsamda 8 fakülte ve 4 yüksekokulda sunumlar yapılmıştır. Diğer fakülte ve yüksekokul akademik kurullarında sunumlara devam edilmektedir.
- Üniversitede yöneticilere ve çalışanlara yönelik gerçekleştirilen sunumlar, eğitimler ve bilgilendirme toplantıları, yönetimin ve çalışanların uygulamalara desteğini sağlamaktadır. Farkındalık yaratma çerçevesinde yürütülen çalışmalarımızda temel yaklaşımımız;
  - **(1) bilgilendirme,**
  - **(2) bilinçlendirme**
  - **(3) gerçekleştirme** olarak belirlenmiştir

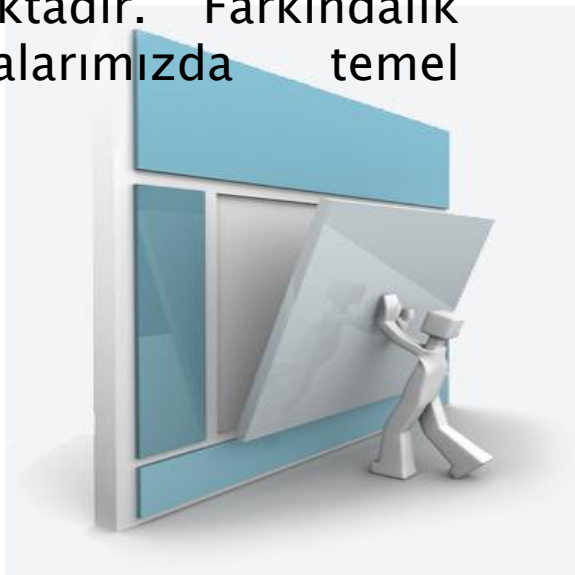

TÜRKSAT A.Ş. ile İşbirliği Protokolü

- Ankara Üniversitesi ile TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş. arasında Aralık 2011 tarihinde işbirliği protokolü imzalanmıştır. İmzalanan Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemi Protokolü ile iki aşamada e-BEYAS (Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemi) uygulaması geliştirilmektedir. Bu süreç BEYAS Koordinatörlüğü tarafından yürütülmekte ve bilgi işlem birimi teknik destek sağlamaktadır.

Ankara Üniversitesi Yöneticilerine Anket Uygulanması ve Değerlendirilmesi

- e-BEYAS çalışmaları çerçevesinde Ankara Üniversitesi üst ve orta düzey yöneticilerine e-BEYAS'a geçiş sürecine bakış açılarını öğrenmek ve değerlendirmelerini almak amacıyla cinsiyet, yaş, görev ve unvan bilgilerinin sorulduğu genel bilgiler dışında kullandıkları bilgisayar teknoloji imkanları, bilgisayar teknoloji ile olan ilişkileri, e-posta kullanımları, iş süreçlerindeki belge üretimleri ile olan rolleri, işlerindeki bürokratik yoğunluk, üniversitenin belge yönetim politikaları, dosya planı uygulamaları, belge yönetimi ve arşiv işlemlerine ilişkin mevzuat, e-BEYAS'a geçişte karşılaşılabilecek sorunlar, e-yazışmalarda öncelik, e-BEYAS eğitim ve bilgilendirme toplantılarına katılım, e-BEYAS'ın en çok neyi değiştireceği, e-imza, e-devlet çalışmaları konularını değerlendirmeye yönelik 15 kapalı uçlu sorudan oluşan anket uygulanmıştır.

Ankara Üniversitesi Yöneticilerine Anket Uygulanması ve Değerlendirilmesi

- Anket uygulanacak üst ve orta düzey yönetici sayısı 247 olarak öngörülmüş, ankete katılan toplam kişi sayısı 203 olmuştur. İstatistiki veriler ve değerlendirme 203 anket üzerinden yapılmıştır. Toplamda öngörülen sayıdan 44 eksikle çalışma tamamlanmıştır. Ankete katılması öngörülen üst ve orta düzey yöneticilerin 5'te 4'ü ankete cevap vermiş, ankete duyarlılık % 82 olarak gerçekleşmiştir.
- Uygulanan anket üniversitede yönetim düzeyinde görev yapanların niteliklerini göstermesi açısından önemli veriler alınmasını sağlamıştır. Örnek vermek gerekirse üst ve orta düzey yönetim kademelerinde görev yapanların %47'sini 3 yıllık sürelerle göreve gelen dekan, dekan yardımcıları, enstitü-yüksekokul müdür ve müdür yardımcıları oluşturmaktadır. Üniversitede %47'lik bir oranda değişken bir yönetim kadrosu görev almaktadır. Bu husus e-BEYAS'ın sürdürülebilirliği ve etkinliği açısından dikkate alınması gereken bir konudur. Üst ve orta düzey yönetim kademelerinde görev yapanların %41'i 36-45 yaş aralığında; %37'si 46-55 yaş aralığındadır. 36-55 yaş aralığı %78'lik bir oranı oluşturmaktadır. e-BEYAS'a geçişte bilgi teknolojilerinin kullanımı ön plana çıkmaktadır bu açıdan yaş önemli bir faktör olarak dikkate alınmalıdır. Anket sonuçlarından birkaç konuyu grafiklerle vermek yararlı olacaktır:

e-BEYAS-M Anketi

Ankete Cevap Veren ve Veremeyenlerin Yönetim Düzeylerine Göre Sayıları

	Anket Uygulanması Öngörülen Yönetim Kademeleri	Öngörülen Sayı	Cevap Veren Sayısı	Cevap Vermeyen Sayısı
1.	Dekan, Enstitü, Yüksekokul Müdürü, Başhekim	40	34	6
2.	Dekan Yardımcısı, Enstitü, Yüksekokul Müdür Yrd., Başhekim Yrd.	79	60	19
3.	Fakülte, Enstitü, Yüksekokul Sekreteri	37	28	9
4.	Rektörlük Bölüm Başkanlıkları	3	2	1
5.	Merkez Müdürleri	35	15	20
6.	Genel Sekreter	1	0	1
7.	Hukuk Müşaviri, İç Denetçi	2	2	0
8.	Birim Koordinatörleri	4	4	0
9.	Daire Başkanlıkları	8	8	0
10.	Şube Müdürleri	19	15	4
11.	Döner Sermaye, Hastane, Basımevi, Yayınevi Müdürleri	6	3	3
12.	Döner Sermaye İşletme Müdür Yrd., Hastane Müdür Yrd.	13	7	6
13.	Diğer (başhemşire, uzman, daire başkan yrd., birim sorumlusu vb)	0	25	0
	TOPLAM	**247**	**203**	**69**

Grafik-1: Ankete Katılanların Cinsiyeti

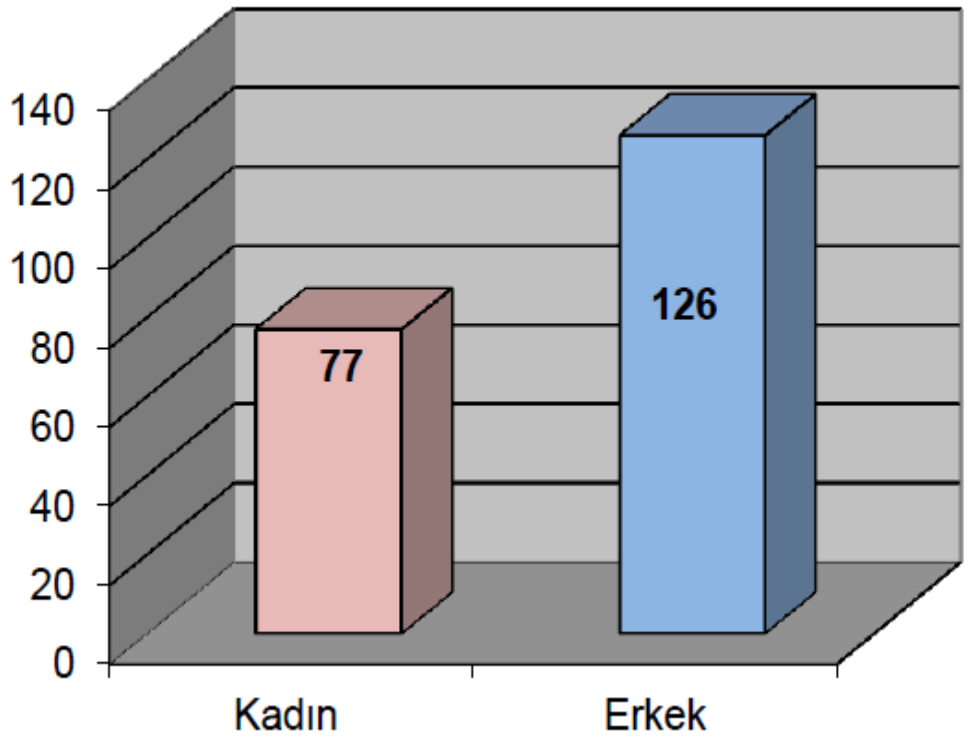

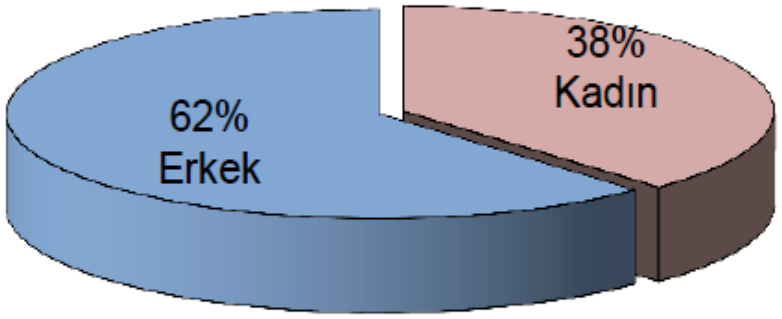

Grafik-3: Ankete Katılanların Yaş Dağılımı

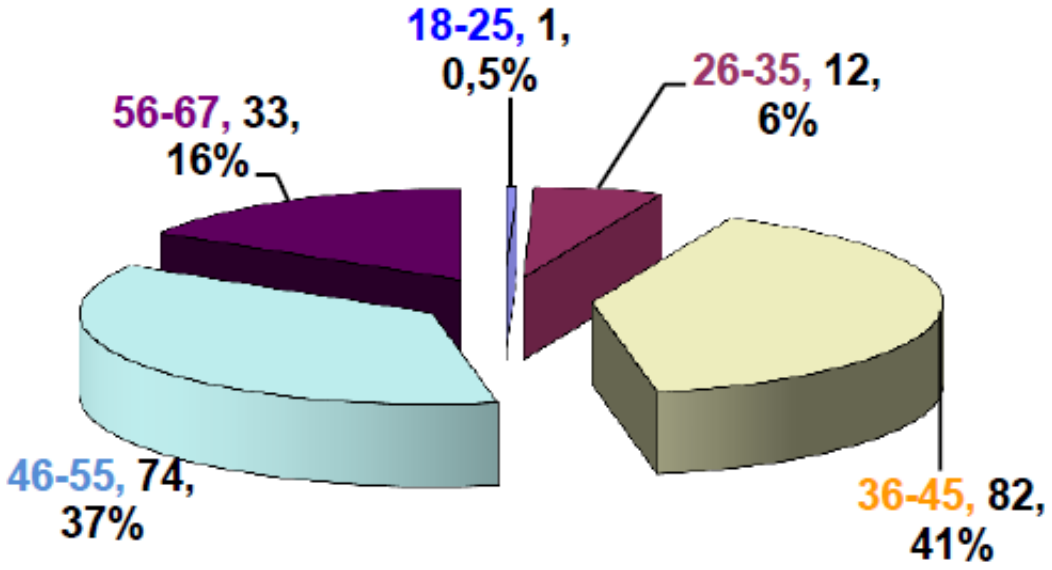

Ankete Katılanların Yaş Ortalaması 46

Grafik-7: Ankete Katılanların Bilgisayar Teknolojileri ile İlişkisi

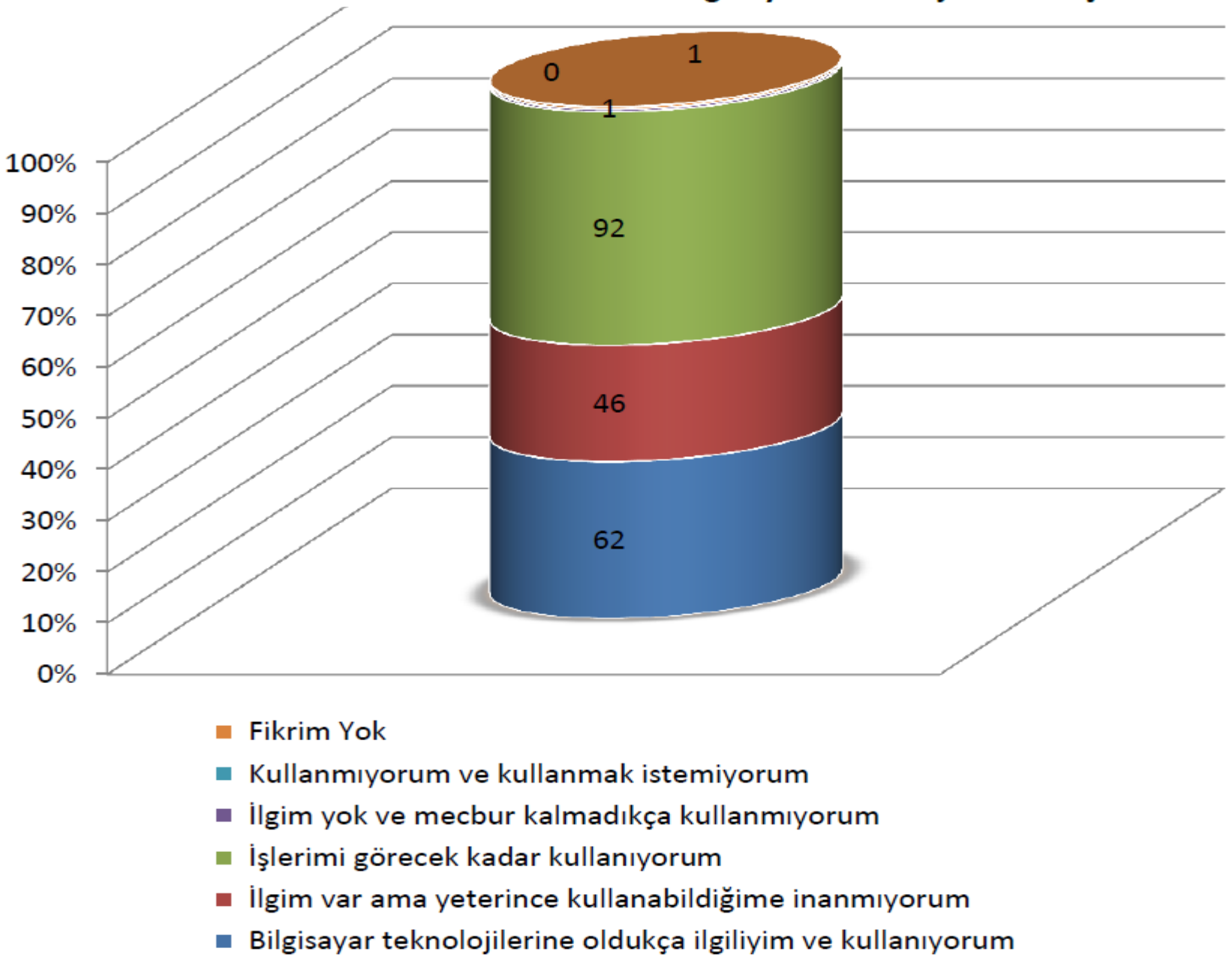

Grafik-8: Ankete Katılanların e-Posta Kullanımı

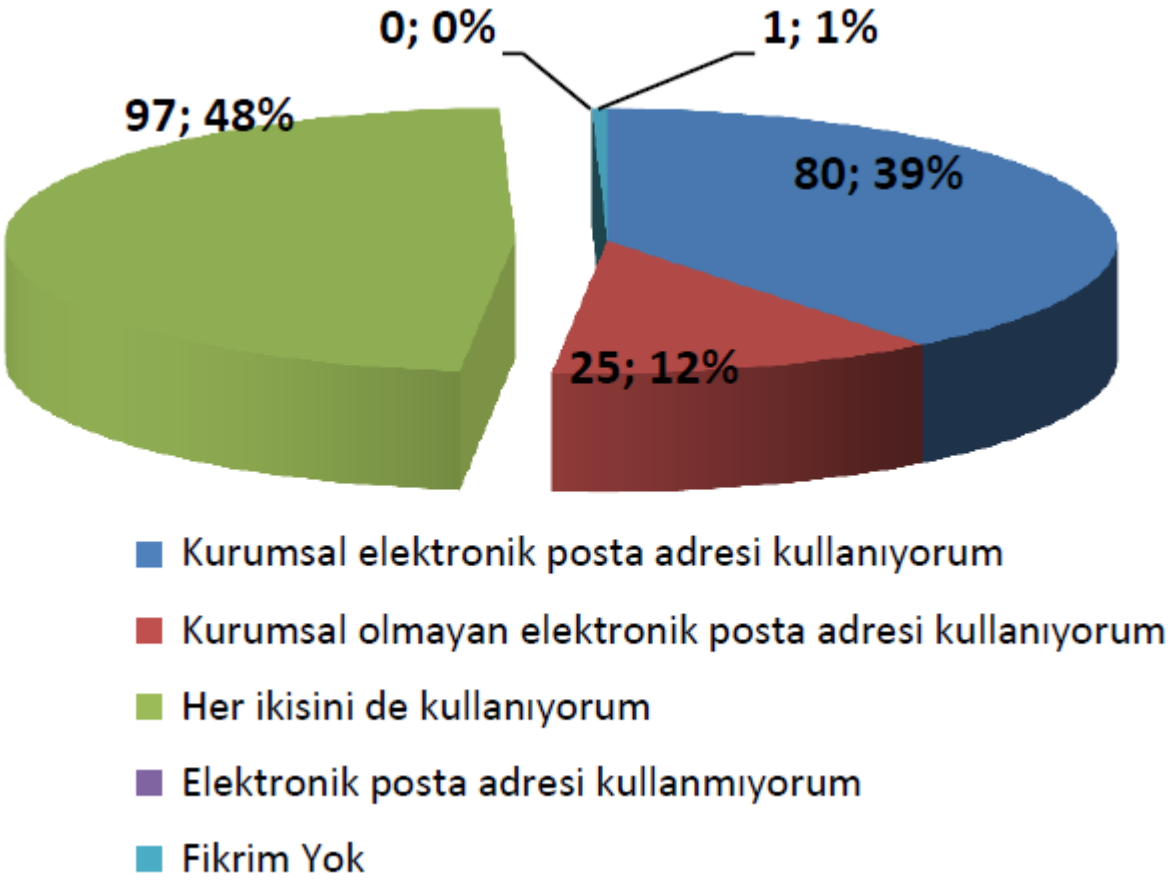

Grafik-9: Ankete Katılanların Yazışma İşlemlerindeki Rolleri

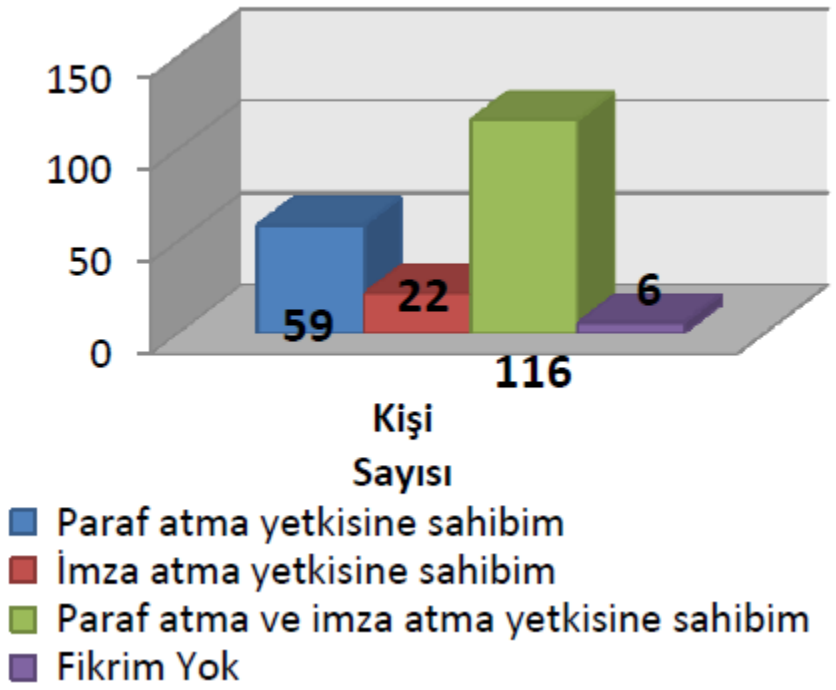

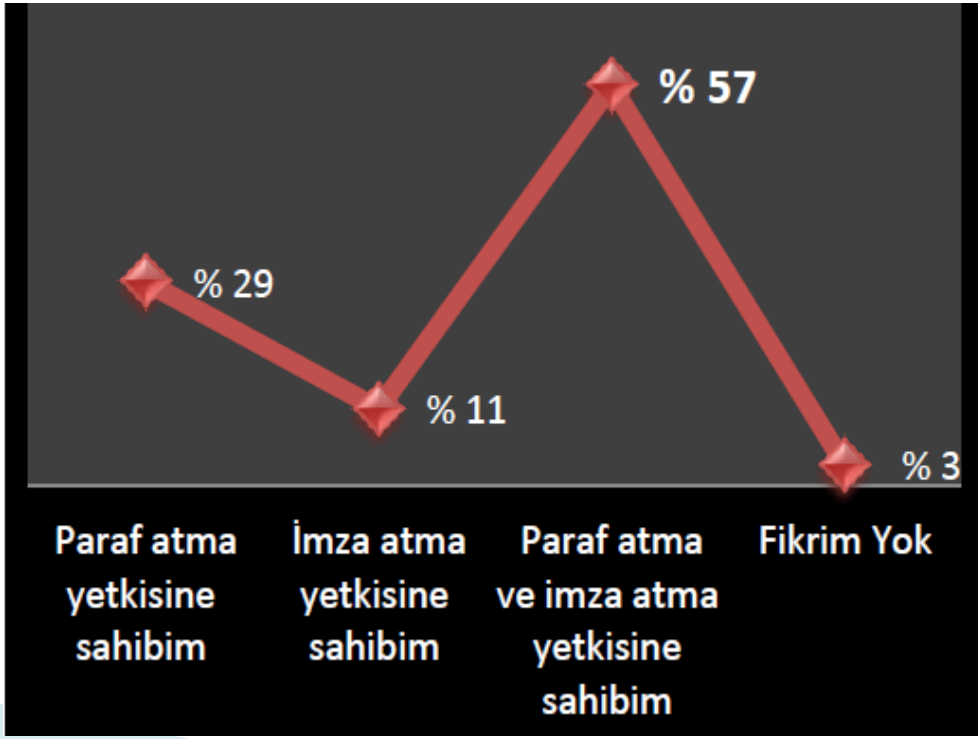

Grafik-12: Belge ve Arşiv İşlemlerinde Kullanılan Düzenlemeler

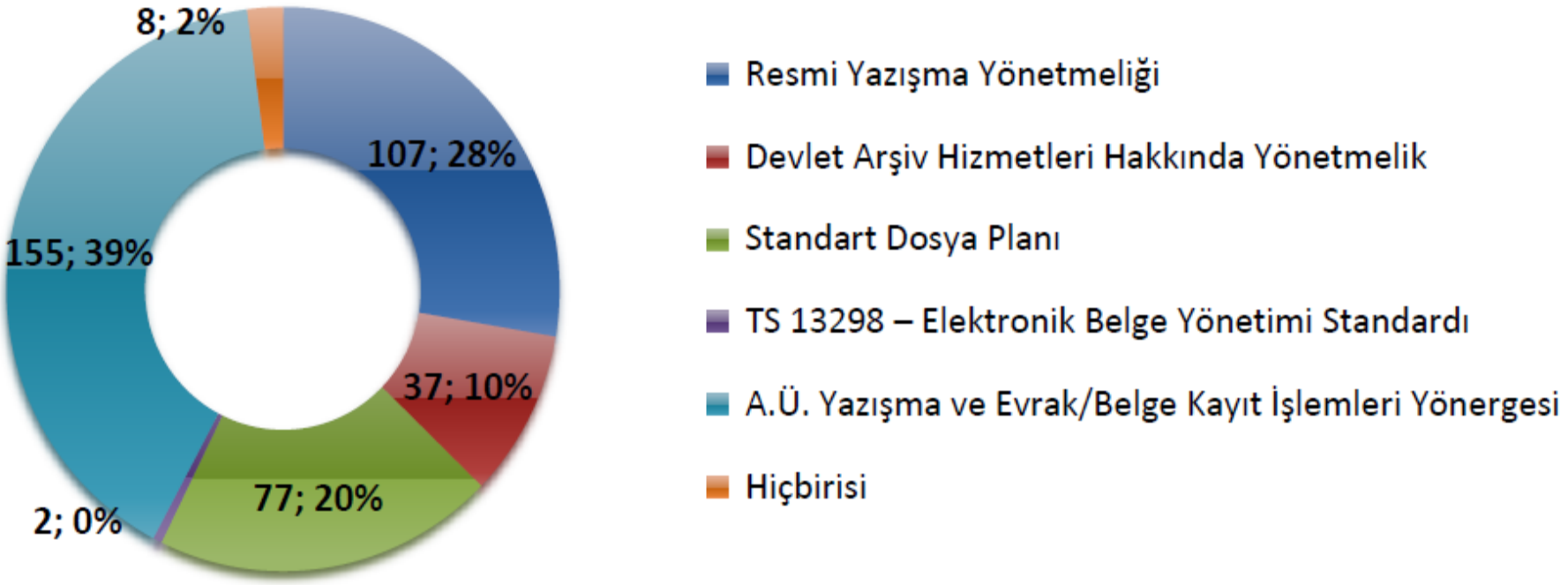

Grafik-13: e-BEYAS'a Geçişte Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Öncelik Sıralaması

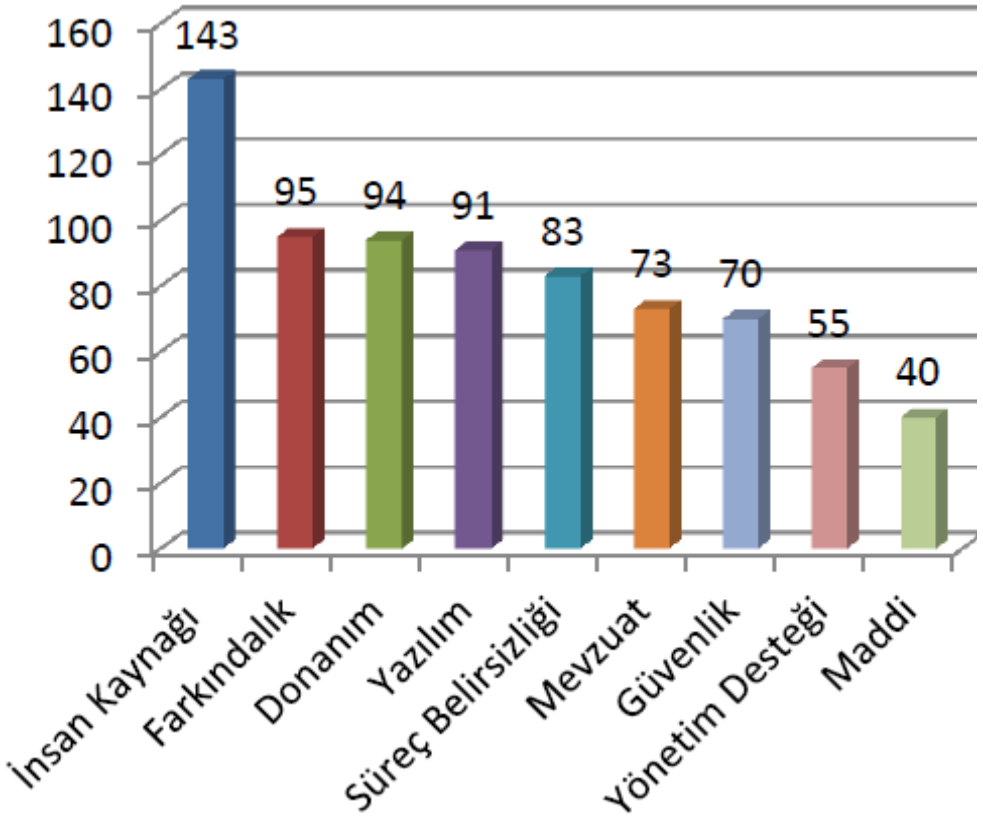

e-BEYAS'a Geçişte Karşılaşılabilecek Sorunlar

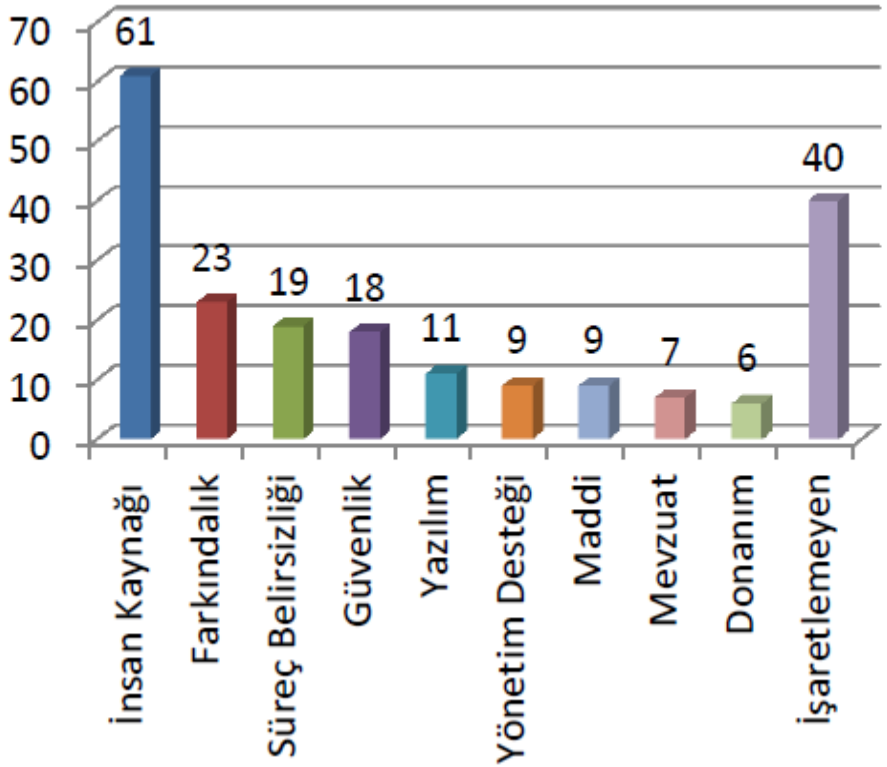

e-BEYAS'a Geçişte Karşılaşılabilecek Sorunlarda Öncelik Sıralaması

Grafik-15: e-Yazışmada Öncelik Tercihleri

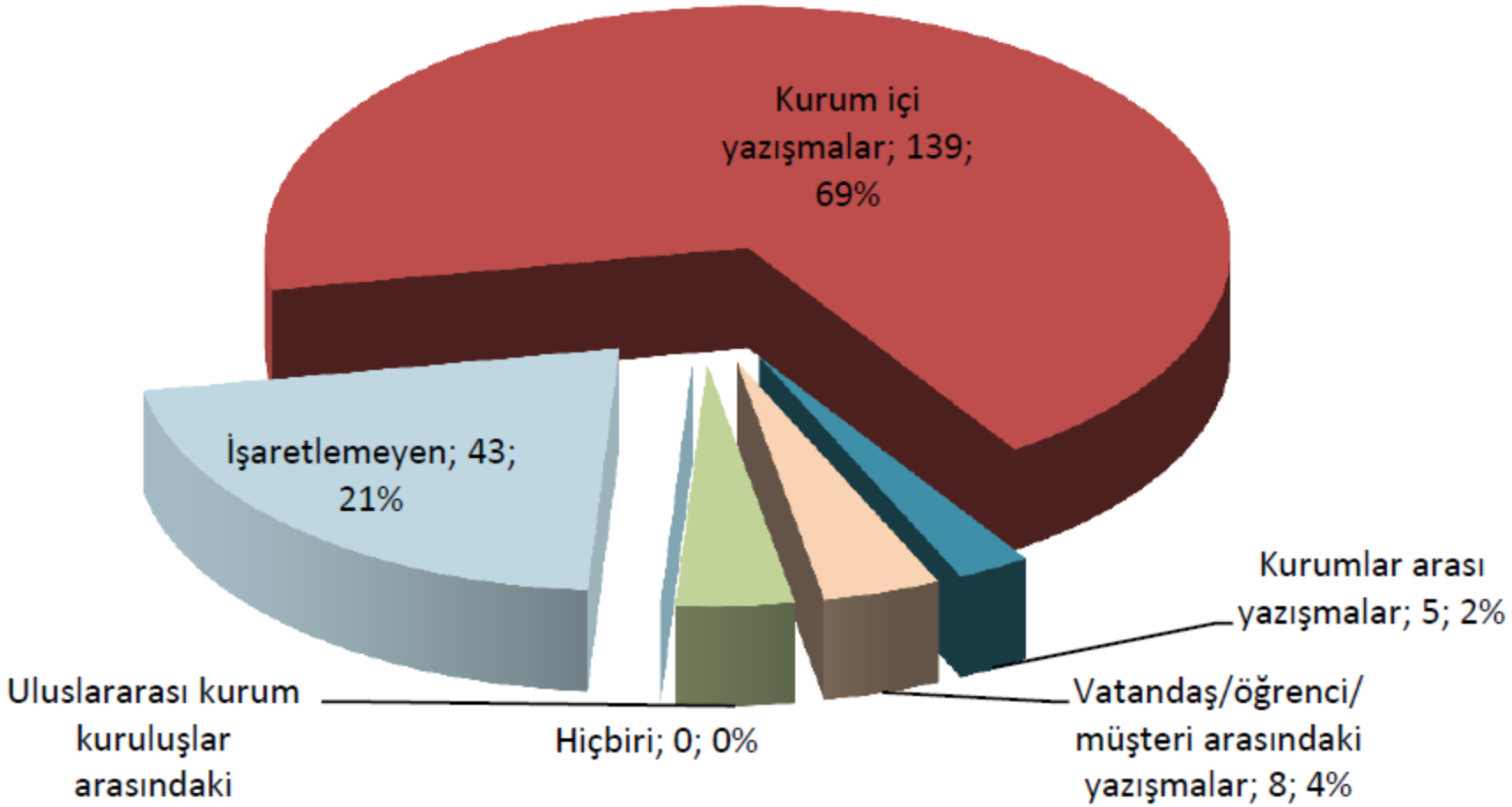

Grafik-16: BEYAS ve e-BEYAS Eğitimi/Bilgilendirme Toplantısına Katılım

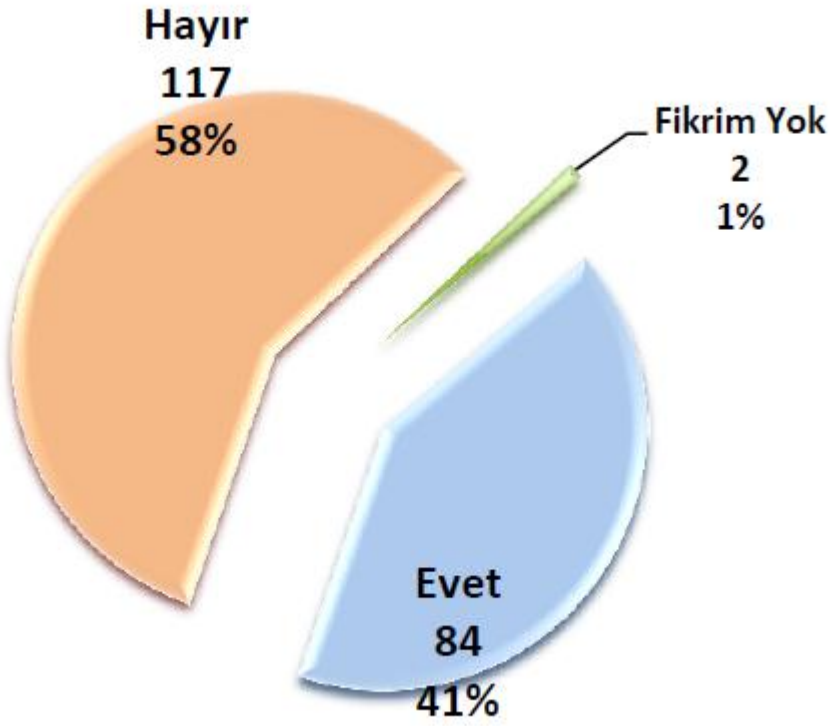

Grafik-17: e-BEYAS'a Geçiş Neyi Değiştirir?

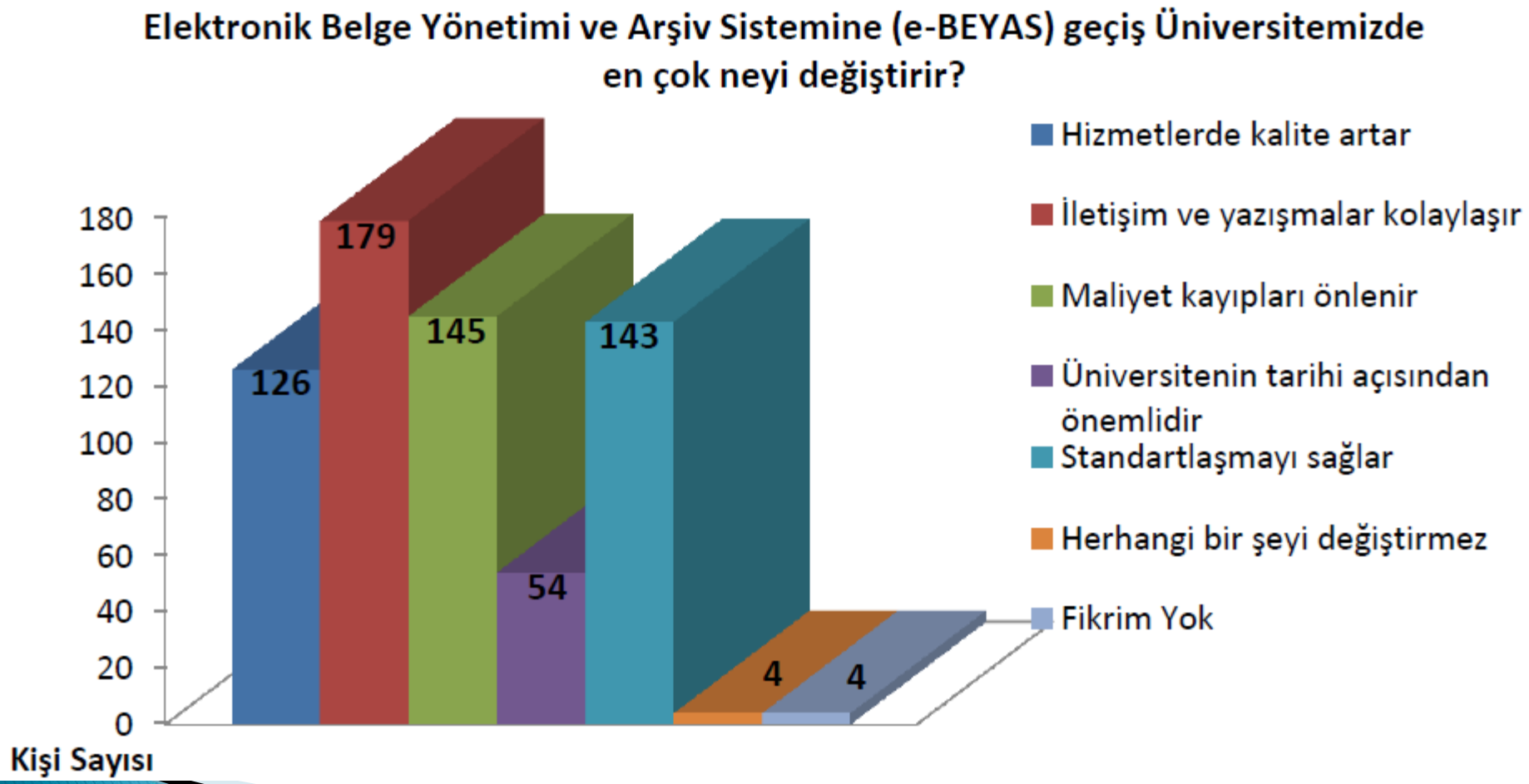

Grafik-18: e-BEYAS'a Geçiş Neyi Değiştirir? Öncelik Sıralaması

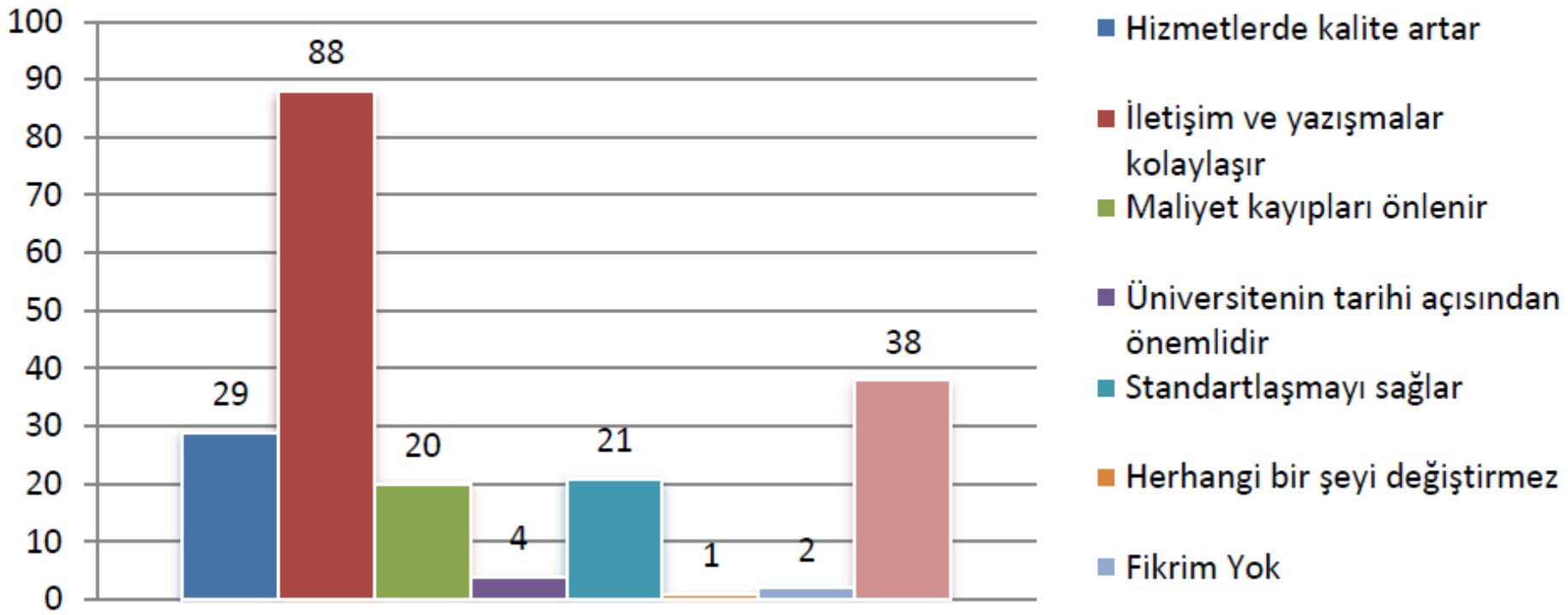

Grafik-20: e-Devlet

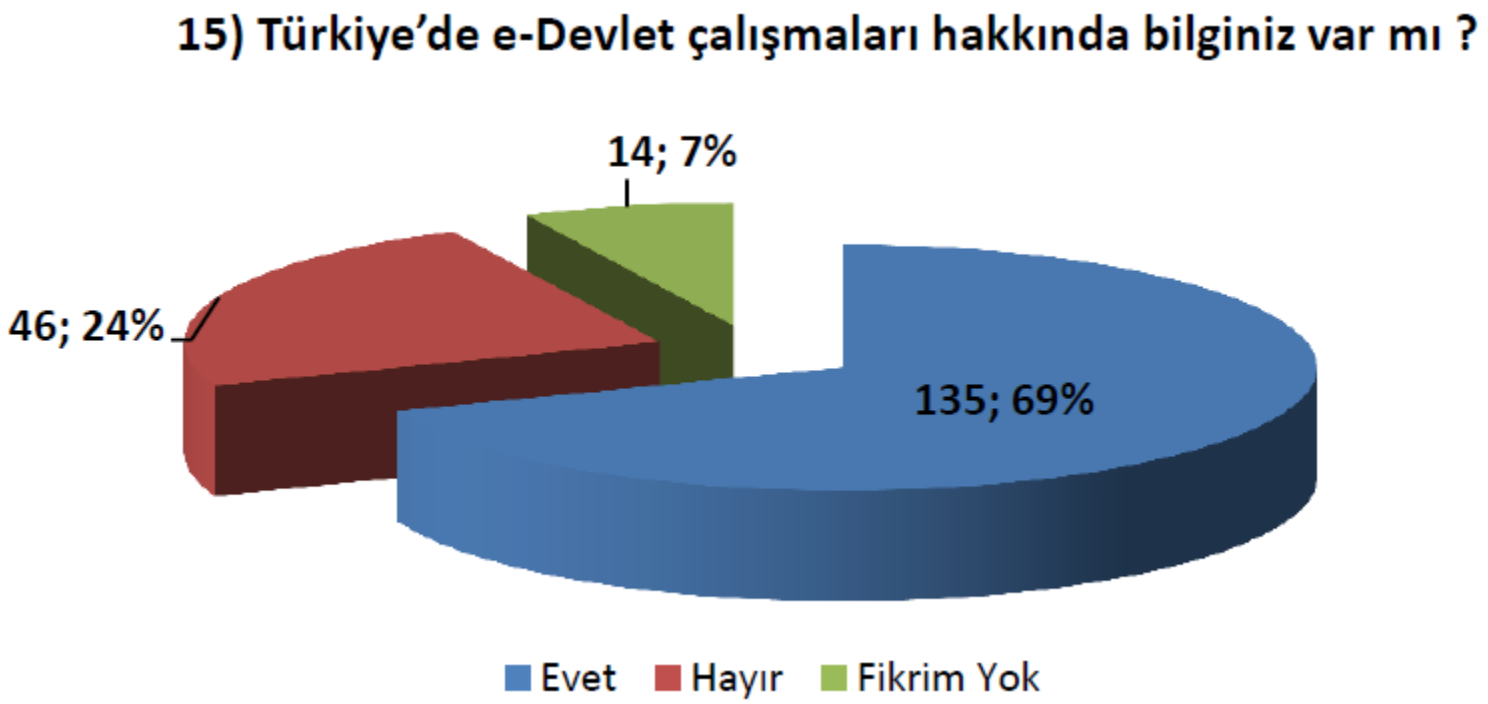

Kaynakça

- [1] Bayram, Ö. and Özdemirci, F., "Transition Process of e-Records Management and Archiving System in Universities: Ankara University", **International Conference on Integrated Information, IC-ININFO. September 29 – October 3, 2011, Kos island, Greece, 2011.**
- [2] Özdemirci, F., Torunlar, M. and Saraç, S. **Üniversiteler İçin Belge Yönetimi ve Arşiv Sistemi/İşlemleri (BEYAS) El Kitabı. Ankara, 2009.**
- [3] "Üniversitelerde Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemine Geçiş Süreci Modellemesi (E-BEYAS-M) Proje Metni (TÜBİTAK-SOBAG Proje No: 110K592)" Proje Yürütücüsü: Fahrettin Özdemirci; Araştırmacılar.: S. Özlem Bayram, Mehmet Torunlar, Selvet Saraç. Destekçi Kuruluşlar: *TÜBİTAK, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü ve Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. 01.04.2011-30.09.2012.*

Teşekkürler.